

Samtal om barnbarn – om generationers ansvar inför varandra

Referat av debatt i ABF-huset 10 september 2009.

Medverkande: Lars Dencik, professor i socialpsykologi vid Roskilde universitet och Maria Modig, författare

Samtalsledare: Lars Hjalmarson

Samtalet utgick från Maria Modigs bok "Att vara med barnbarn. Råd och tips till mor-och farföräldrar" som just kommit ut på Hjalmarsson och Högbergs förlag. Maria Modig berättade att hon började skriva på boken under en period av sorg; familjen förlorade en son i tsunamin. Att vända blicken framåt, mot det växande och nya var en tröst. En bakgrund till arbetet var också att hon på åttiotalet tog initiativ till tidskriften Föräldrar och barn där allsköns familjeproblem behandlades och goda råd delades ut till läsarna. I den aktuella boken sänkades först råden men lades till på uppmaning av förläggaren – dock, betonade Maria Modig, var hon ovillig att ge bestämda råd typ "så här ska du göra". Hennes råd var mer att betrakta som förslag och tips. Som farmor till Sigrid och Vera, nu 3 och 5 år gamla, såg hon sig själv som en länk mellan generationerna men också som en praktisk hand, som någon som kunde ge upptagna och jäktade föräldrar ett välbehövligt handtag.

Frågan var bara hur mycket hjälp de ville ha?

-Jag ringde helt enkelt upp och sa att jag hört talas om mor-och farföräldrar som hämtar sina barn en gång i veckan på dagis, om de var intresserade? Och det var de, berättade Maria Modig. Så nu hade en underbar onsdagsvana etablerats, även om hon erkände att hon kunde känna sig rätt trött efteråt.

Som samtalspartner på mötet hade hon Lars Dencik, professor i socialpsykologi vid Roskilde universitet i Danmark som också nyligen kommit ut med en bok, på danska, om familjer och barn i flergenerationsperspektiv. Dencik betonade att nu för första gången lever tre generationer oftast samtidigt – ibland till och med fyra – och att talet om forna tiders storfamiljer var lögn. Då hann den äldre generationen ofta dö innan barnbarnen kom. Självt hade han aldrig haft vare sig mor-eller farföräldrar – de mördades av nazisterna. Men nu, som farfar åt ett par tvillingar på fyra år, hade han upplevt hur han i sin egen gestalt hade återskapat den farfar, han själv aldrig haft, liksom den far som var hans sons farfar. Arvet såg han som en sorts "fadersmjölk" som hans barnbarn nu lever med – och av. Också i Lars Denciks fall hade barnbarnen blivit en tröst under ett sorgearbete. Hans hustru avled för ett år sedan och tvillingarnas föräldrar hade skiljt sig. Lars Dencik, som tog hand om barnbarnen ett par dagar i veckan, såg sig själv i den mycket komplicerade rollen som både farfar, farmor och mamma. Han jämförde sig med monarkfjärilen, som hans son Daniel Dencik skrivit en dikt om. Monarkfjärilen som parar sig i flykten och lever i flera generationer på olika kontinenter men alltid återvänder till samma plats. Kontinuiteten i familj och släkt menade han var en viktig motvikt mot den individualisering som präglar vår tid. Som far- eller morförälder kunde man vara en resurs för sina barnbarn både materiellt, emotionellt och kulturellt, menade han.

Både Lars Dencik och Maria Modig talade dock också om risken att bli utnyttjad och om att det ibland kan vara svårt att hävda sina egna intressen och prioriteringar när de vuxna barnen hörde av sig och, ofta på kort varsel, var i behov av hjälp. Då var det viktigt att våga hävda sina egna behov, ansåg de - ett praktiskt råd var här att informera den unga familjen om kommande inbokningar, så att de i tid kunde ordna annan barntillsyn om det behövdes.

En annan fråga som kom upp var hur mycket man skulle "lägga sig i." Maria Modig berättade att hon inför barnbarnens födelse varit mycket orolig och full av råd och dåd om hur de skulle skötas när de väl kommit till världen.

-Helst hade jag velat dela rum med dem. Till slut fick jag lov att fråga mig själv vad jag höll på med, berättade hon. Att lyssna, inte komma med råd i tid och otid, var hennes recept. Ett annat problem som kom upp var det kaos som lätt uppstår runt barn och hur jobbigt det kan vara att resa med barnbarn. Lars Dencik trodde dock att den aktuella mor-farföräldragenerationen har lättare att stå ut med röran än även den närmast föregående. Ingen håller längre på och tillrättavisar barn eller begär att de ska uppföra sig "ordentligt". Självt hade han hajat till när han hört någon säga till ett barn "var inte så nyfiken av dig!" En otänkbar uppmaning idag då nyfikenhet och framför allt självständighet är den egenskap hos barnen som föräldrarna värderar högst. När det gäller synen på uppförande etc hade generationerna kommit närmare varann, menade han.

Från publiken kom frågor om rätten att få träffa sina barnbarn, som ibland kunde nekas far-och morföräldrar t ex efter skilsmässa i föräldraparet. Här menade Dencik att man måste utgå från barnets rätt till umgänge med far-och morföräldrar som de fäst sig vid – inte de vuxnas rätt – vid eventuell lagstiftning. Men sådan lagstiftning verkade dock avlägsen; ingen utredning sysslar med frågan utan vad det gäller är att lägga prestige på hyllan och försöka komma överens.

En annan fråga gällde renässansen för krav på en mera auktoritär barnuppfostran – varför har sådana krav en marknad idag? Dencik menade att det beror på att teorierna om barn och barns utveckling är många, kraven på föräldrarna höga och vilsheten större än någonsin. I ett sådant läge finns ett utrymme för enkla lösningar, vilka han dock varnade för. Farligt att lyssna på sånt, som dessutom ofta har en kommersiell koppling till program och böcker som man vill sälja, varnade han. Skamvråns comeback tog han helt avstånd från.

Han och Maria Modig var eniga om att de unga föräldrarna i regel var väldigt duktiga och kunniga, men, som sagt, också tyngda av starkare krav än någonsin att vara bra föräldrar. Att vara barn var kanske lättare idag än förr, men att vara förälder hade blivit svårare, sade Lars Dencik: "Föräldrar idag är kunniga, engagerade och villrådigare". De höga kraven drabbar kanske särskilt mammorna. De har ständigt dåligt samvete.

Varför det? Jo, menade Dencik, medan man förr skyllde det mesta på medfödda egenskaper, på "biologin" eller Gud eller ödet, så var alla idag högst medvetna om att hur det gick för barnen var föräldrarnas fel eller förtjänst.

Kerstin Vinterhed